

ACHTERGRONDEN VAN DELINQUENT GEDRAG ONDER JONGENS UIT VIER ETNISCHE GROEPEN

Marianne Junger*
Wim Polder

Inleiding

De afgelopen decennia heeft een relatief grote stroom migranten uit ontwikkelingslanden zich in West-Europa gevestigd. Wat betreft de migratie uit Islamitische landen: in 1988 werd geschat dat er ongeveer 350.000 moslims waren in Nederland, 400.000 in Groot-Brittannië, 1,7 miljoen in West-Duitsland, 2,8 miljoen in Frankrijk en 200.000 in België (voor een inleiding zie GERHOLM en LITHAM, 1988). Alles wijst erop dat, in elk geval in Nederland, het aantal allochtonen zal blijven toenemen. Geschat wordt dat het aantal Marokkanen en Turken in de komende vijf jaren zal stijgen met 30 à 40% (NIDI, 1991). Regelmatig verschijnen berichten over de betrokkenheid van deze migranten bij criminaliteit. Ook in België is dit delinquente gedrag aan de orde gesteld (zie HEBBERECHT, 1991).

De mogelijk grote betrokkenheid van allochtonen bij criminaliteit is voor het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum, Ministerie van Justitie) aanleiding geweest om hierover nader onderzoek te doen. Men wilde meer inzicht verkrijgen in de omvang van het delinquente gedrag onder jongeren uit etnische minderheden en in de achtergronden van dit gedrag. Meer informatie hierover zou behulpzaam kunnen zijn bij het uitstippelen van een algemeen beleid t.a.v. de migrantenproblematiek. In dit artikel wordt verslag gedaan van de belangrijkste resultaten van dit onderzoek naar delinquent gedrag onder jongens uit vier etnische groepen: Marokkanen, Turken, Surinamers en Nederlanders. Allereerst wordt in het kort de onderzoeksopzet uiteengezet. Vervolgens worden cijfers gepresenteerd over de betrokkenheid bij delinquentie van de jongens uit de vier groepen. Daarna wordt ingegaan op de achtergronden van het delinquente gedrag. Achtergronden zijn gegroepeerd in drie typen factoren, die aansluiten bij verschillende benaderingen over de oorzaken van delinquentie. Het gaat om

1. sociaal-economische factoren;
2. sociale controle factoren; en
3. factoren die samenhangen met traditionalisme en migratie.

Het onderzoek¹

Voor het onderzoek zijn in 1985 gegevens verzameld over jongens van 12 tot en met 17 jaar oud. De Marokkaanse, Turkse en Surinaamse jongens zijn aselekt ge-

---

* Marianne JUNGER en Wim POLDER zijn wetenschappelijk medewerkers aan het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie in Den Haag, Nederland.

1. De onderzoeksopzet wordt hier summier beschreven. Voor meer informatie over het onderzoek wordt verwezen naar JUNGER en ZEILSTRA (1989), JUNGER (1990), JUNGER en POLDER (1991, 1992).

kozen uit de populatie van 12- tot en met 17-jarigen. Voor de samenstelling van de Nederlandse controlegroep is anders tewerkgegaan. Door Nederlandse jongens van 12 tot en met 17 jaar te selecteren die in dezelfde straat/buurt als de allochtone jongens wonen, is geprobeerd een groep samen te stellen met een vergelijkbare sociaal-economische achtergrond.²

Er zijn 198 Marokkaanse, 203 Turkse, 206 Surinaamse en 204 Nederlandse jongens geïnterviewd (totaal 811 jongens)³; 34% was om uiteenlopende redenen niet te bereiken voor een interview (zie JUNGER en ZEILSTRA, 1989). De Marokkaanse, Turkse en Surinaamse jongens zijn een goede weerspiegeling van de populatie waaruit zij werden getrokken. De qua sociaal-economische positie vergelijkbare Nederlandse jongens blijken inderdaad een minder gunstige sociaal-economische achtergrond te hebben dan de doorsnee Nederlandse jongens, in termen van het opleidingsniveau van de jongens, beroep van de vader en werkloosheid van de vader.

De gegevens zijn verzameld d.m.v. gestructureerde interviews. Hierbij is ervoor gezorgd dat de meest bedreigende vragen (over delinquent gedrag) aan het einde werden gesteld. Aan de Surinaamse jongens is gevraagd wat hun etnische achtergrond was. Op grond van de antwoorden zijn de respondenten onderverdeeld in Creolen, Hindoestanen en een restgroep die grotendeels bestaat uit Javanen.

Delinquent gedrag is gedefinieerd als gedrag dat aanleiding kan geven tot vervolging door het Openbaar Ministerie (Procureur des Konings). Self-report delinquentie is gemeten door middel van vragen naar 16 delicten (zie bijlage). Er zijn twee self-report delinquentiematen die betrekking hebben op resp. ooit gepleegde delicten en tijdens het afgelopen jaar gepleegde delicten (verder aangeduid met 'ooit' en 'laatste jaar' delinquentie). Informatie over officieel geregistreerde politiecontacten zijn verzameld via de politieregistratie en de justitiële documentatiedienst. Hier is geteld hoe vaak iemand ooit en tijdens het laatste jaar bij de politie is geregistreerd voor een strafbaar feit. Het blijkt vooral om vermogensmisdrijven, geweld tegen personen en vandalisme te gaan.

De analyse van de verbanden tussen de achtergrond variabelen en delinquentie is gedaan voor de self-report delinquentie (ooit) en voor de geregistreerde politiecontacten (ooit) als afhankelijke variabele. De resultaten leiden tot dezelfde conclusies.

Betrokkenheid bij delinquent gedrag

Naar gelang de etnische achtergrond verschilt de kans op een politiecontact (tabel 1). Van de Marokkaanse jongens heeft 33% een geregistreerd politiecontact, bij de Turkse en de Surinaamse jongens is dit 23%. Het aantal politiecontacten onder Surinamers is opgesplitst naar etnische achtergrond. Onder Creolen en de groep Javanen en anderen zijn er relatief meer jongens met politiecontacten (resp. 33% en 26%). Hindoestanen verschillen vrijwel niet van Nederlanders uit

2. Wanneer in het vervolg over Nederlandse jongens gesproken wordt, worden de autochtone Nederlandse jongens bedoeld.

3. Daarvan zijn 23 interviews niet gebruikt bij de bestudering van de relaties tussen variabelen omdat de respondenten minder dan 2 jaar in Nederland verblijven.

dezelfde wijken (resp. 17% en 15%). Dit percentage is wat hoger dan het aantal politiecontacten onder een representatieve steekproef van jongens uit de steden Den Haag en Venlo. Van de Haagse en Venlose jongens had 10% een politiecontact (JUNGER-TAS, 1983).

Deze cijfers kunnen worden beschouwd als een redelijke indicator voor de betrokkenheid bij delinquentie.⁴ Daarom wordt geconcludeerd dat bij de meeste allochtone groepen delinquent gedrag wat vaker voorkomt dan bij Nederlandse jongens die in dezelfde wijken wonen. Deze oververtegenwoordiging is onder Marokkanen het grootst, maar bij Hindoestanen afwezig.

In het vervolg van dit artikel zullen Surinamers als één groep worden geanalyseerd. De analyse is wel voor elke Surinaamse groep afzonderlijk uitgevoerd, maar de resultaten zijn globaal dezelfde. Voor meer informatie wordt verwezen naar de JUNGER en POLDER, 1991.

Tabel 1. Politiecontacten, sociaal-economische status en werkloosheid naar etnische groep (in %)¹

	Marokkanen	Turken	Surinamers			tot.	Nederlanders
			Hindoestanen	Creolen	Javanen		
politie- contacten*	33	23	17	33	26	23	14
vader heeft geen werk*	40	32	46	19	21	33	17
vader doet ongeschoold werk*	73	62	26	33	24	27	23

* Chi Square test: $p < .001$

1 De aantallen variëren enigszins door ontbrekende waarden.

Sociaal-economische factoren

Criminologisch onderzoek heeft nog altijd niet ondubbelzinnig vastgesteld of er een relatie bestaat tussen sociaal-economische factoren en criminaliteit (zie b.v. RUTTER and GILLER, 1983; WILSON and HERRNSTEIN, 1985; GOTTFREDSON and HIRSCHI, 1990 voor overzichten van de literatuur). Bovendien kan op basis van het verband van een relatie nog niets worden gezegd over de causale richting van het verband en/of over intermediaire variabelen. RUTTER and GILLER (1983) vermelden in hun overzicht van de literatuur dat delinquente of psychopatische ouders meer kans hebben om armoede, werkloosheid en slechte levensomstandigheden te ervaren, omdat zij hoe dan ook moeite hebben met het inrichten van hun leven. Zij besluiten dat 'The question of whether poverty and poor housing also have a direct impact on the children which predisposes to delinquency remains

4. Uit een overzicht van de literatuur concludeert JUNGER (1988) dat de politiecijfers een voldoende betrouwbare maat zijn voor de betrokkenheid van diverse etnische groepen bij delinquentie. Self-report gegevens daarentegen vormen in dit onderzoek geen basis voor een vergelijking van het delinquente gedrag van de vier etnische groepen. Wel zijn self-report gegevens te gebruiken om jongens binnen elke etnische groep met elkaar te vergelijken (JUNGER, 1990; JUNGER en POLDER, 1991).

unresolved' (RUTTER and GILLER, 1983, p. 185). LARZELERE and PATTERSON (1990) vinden dat na controle voor 'parental management skills', de relatie tussen sociaal-economische status (SES) en criminaliteit verdwijnt. Ten slotte vond SARNECKI (1985), in een longitudinale studie, dat delinquenten (twee of meer politiecontacten) in 60% van de gevallen een lagere sociaal-economische status hebben dan hun vaders, in de controlegroep was dit slechts 29%. De lage SES van delinquenten is dus niet of niet uitsluitend het gevolg van de lage SES van het ouderlijk gezin maar vermoedelijk ook het gevolg van hun eigen gedrag.

In het huidige onderzoek is o.a. gekeken naar de relatie tussen sociaal-economische status en werkloosheid van de vader enerzijds en delinquent gedrag anderzijds. Vergelijkt men de groepen met elkaar, dan is er geen sprake van een samenhang.⁵ In groepen met een hoog werkloosheidspercentage vindt men niet altijd meer delinquent gedrag (zie tabel 1). Zo blijkt b.v. dat onder Marokkanen en Hindoestanen de vader relatief vaak geen werk heeft (resp. 40% tot 46%); toch hebben de Marokkaanse jongens vaker politiecontacten dan de Hindoestaanse jongens (resp. 33% en 17%). Omgekeerd gaan naar verhouding hoge percentages politiecontacten niet altijd samen met veel werkloosheid. Onder Creolen en Marokkanen zijn er evenveel jongens met politiecontacten; de werkloosheid (van de vader) onder Creolen is echter ongeveer de helft van de werkloosheid onder Marokkanen.

Voor elke etnische groep afzonderlijk is op individueel niveau eveneens gekeken naar de relaties tussen delinquentie enerzijds en SES en werkloosheid van de vader anderzijds; dergelijke relaties zijn zwak of afwezig:

- onder Marokkanen en Turken zijn er zwakke correlaties tussen SES en contacten met de politie voor slechts één van de vier delinquentie schalen.⁶ Werkloosheid van de vader is niet gerelateerd aan delinquentie;

- onder Nederlanders hangt SES niet samen met delinquentie (officiële contacten of self-report). Een zwakke correlatie is gevonden tussen werkloosheid en de vier delinquentiematen.⁷ Een hogere werkloosheid gaat samen met wat meer delinquentie;

- onder Surinamers bestaat er een zwakke correlatie tussen SES en self-report delinquentie die echter in de tegengestelde richting is als verwacht. Jongens met een lage SES geven wat minder delicten op dan jongens met een hoge SES. Er is echter geen relatie tussen SES en officieel geregistreerde politiecontacten.⁸ Vergelijkbare resultaten zijn gevonden voor de relatie tussen werkloosheid en delinquentie.⁹

Geconcludeerd wordt dat er nauwelijks relaties bestaan tussen sociaal-economische factoren en delinquent gedrag.

---

5. Sociaal-economische status betreft het beroepsniveau van de laatste beklede functie van de vader (1: vrije beroepen, hoge employés (bedrijven met meer dan 9 werknemers), 2: middelbare employés, 3: lager employés, 4: geschoolde arbeiders, 5: ongeschoolde arbeiders) en werkloosheid van de vader (1: heeft op dit moment werk, 2: heeft op dit moment geen werk).

6. Marokkanen $r=0,12$ (politiecontacten ooit), Turken $r=0,13$ (politiecontacten laatste jaar).

7. Correlaties tussen $-0,12$ en $-0,16$.

8. Self-report-maten: $r=0,17$ (ooit), $r=0,16$ (laatste jaar).

9. $r=0,20$ voor self-report-maten (ooit en laatste jaar).

Sociale controle factoren

Onderzocht is in hoeverre het functioneren in het gezin, op school en in de vrije tijd en de waarden die de jongens aanhangen t.a.v. delinquentie samenhangen met delinquent gedrag. Deze factoren zijn ontleend aan de sociale controle theorie zoals die door HIRSCHI (1969) is ontwikkeld. De assumptie van de sociale controle theorie is dat bij iedereen, in beginsel, de motivatie aanwezig is voor het plegen van misdrijven of voor andere vormen van deviant gedrag. Mensen hebben de natuurlijke neiging het eigenbelang na te streven. Misdrijven zijn op zichzelf belonend: de beloning is inherent aan de daad. Misdrijven worden alleen gepleegd wanneer de dader materieel gewin en/of snel verkregen plezier verwacht (zie HIRSCHI, 1969, KORNHAUSER, 1978; GOTTFREDSON en HIRSCHI, 1990).

De sociale controle theorie richt zich daarom op de vraag waarom sommige mensen géén misdrijven plegen. Volgens de sociale controle theorie is de oorzaak hiervan dat de *kosten* (in algemene zin) van delinquent gedrag niet voor iedereen even hoog zijn. Allereerst zijn er de directe kosten die ontstaan bij ontdekking (vervolgving door politie/justitie). Daarnaast zijn er de indirecte kosten die voortvloeien uit de band die het individu met de samenleving heeft opgebouwd. Hoe sterker die band, hoe hoger de kosten van het plegen van een delict. Omdat niet iedereen een even sterke band heeft met de samenleving, zijn de kosten niet voor iedereen gelijk.

De sociale controle theorie stelt dat de mate waarin mensen zich gebonden voelen aan de samenleving – die delinquentie verbiedt – een rem is voor het betrokken raken bij delinquent gedrag. Deze band met de samenleving is een ruim begrip. HIRSCHI (1969) heeft een uitwerking voorgesteld die naderhand vaak gebruikt is en waarop het hierna beschreven onderzoek zich ook heeft gebaseerd. In dit onderzoek is de band met de samenleving geoperationaliseerd als: de band met het gezin, met school, de binding met de conventionele waarden van de samenleving en het besteden van de vrije tijd. Figuur 1 vat deze begrippen samen.

Uit een veelheid van onderzoek is gebleken dat deze factoren samenhangen met delinquent gedrag. Er is echter weinig systematisch onderzoek geweest waarin werd nagegaan in hoeverre deze relaties ook opgaan voor etnische minderheidsgroepen.¹⁰

WAARDEN TEN AANZIEN VAN DELINQUENTIE

De sociale controle theorie gaat uit van de veronderstelling dat er in het algemeen slechts één waardenpatroon bestaat t.a.v. criminaliteit. Dit waardenpatroon veroordeelt delinquent gedrag. Ook delinquenten behoren tot de 'conventionele cultuur'¹¹ en weten dat delinquent gedrag verboden is. Zij weten dat zij zich niet volgens de regels van de samenleving gedragen wanneer zij een delict begaan. Volgens de sociale controle theorie is delinquent gedrag mogelijk wanneer de band met deze conventionele waarden is verzwakt. Er is dus slechts één waardenstelsel, maar niet iedereen voelt zich even sterk gebonden aan deze waarden van

10. Zie JUNGER (1990) of JUNGER en POLDER (1991) voor een overzicht van de literatuur.

11. Conventioneel wil hier zeggen: niet-delinquent.

Figuur 1. Belangrijkste variabelen in het onderzoek^a

<i>Levenssfeer</i>	<i>Indexen/variabelen</i>
1. Gezin	Toezicht, ruzies, slaan, affectieve band met de ouders, belang van school, oordeel over het gezin
2. School	Conflicten, betrokkenheid, schoolresultaten, van school gestuurd
3. Vrije tijd	Frequentie vrije tijd, plaats activiteiten, oriëntatie buitenhuis, alcoholisch drankgebruik
4. Waarden	Waarden t.a.v. delinquentie

^a Alle indexen zijn gemaakt door de gemiddelde scores van de antwoorden te berekenen.

de samenleving. Sommigen hebben minder bezwaren tegen het overtreden van de – ook door hen aanvaarde – regels. In de interviews is gevraagd om zeven delicten naar ernst te beoordelen. Over het algemeen wordt het stelen van iets kleins of het vechten met een ander beschouwd als het minst ernstig (resp. 7% en 9% meent dat dit 'heel erg' is), het slaan van broers/zusjes en het stelen van iets duurders is iets ernstiger ('heel erg': resp. 14% en 29%). Gewelddisdrijven (vechten met een mes, mishandelen echtgenote) en inbraak worden alle als zeer ernstig beoordeeld ('heel erg': resp. 62%, 63% en 67%). Deze volgorde van de ernst van de misdrijven is – globaal – dezelfde voor iedere etnische groep (tabel 2). Dit resultaat wordt ondersteund door gegevens uit de literatuur die er op wijzen dat in allerlei samenlevingen het ordenen van misdrijven naar ernst ongeveer dezelfde indeling oplevert (zie voor een overzicht van de literatuur b.v. WELLFORD, 1975; KORNHAUSER, 1978).

Alhoewel de volgorde globaal gelijk blijft voor iedere etnische groep is de algemene tendens dat Marokkaanse en Turkse jongens iets ernstiger oordelen over de misdrijven dan de Surinaamse en Nederlandse jongens ($p < 0,05$). Deze verschillen zijn voor alle delicten afzonderlijk gevonden. Er is echter één uitzondering: het ernstig mishandelen van de echtgenote wordt in alle groepen gelijk beoordeeld. Uit deze resultaten kan men in ieder geval niet concluderen dat Turken en Marokkanen geweld toleranter beoordelen en dat geweld binnen het gezin 'normaal' wordt gevonden (tabel 2).

Zoals verwacht, is de mate waarin men zich gebonden voelt aan conventionele waarden, gerelateerd aan het plegen van delicten (self-report). Hoe sterker de band, hoe minder delinquentie. De correlaties tussen de waarden en delinquentie zijn voor Marokkanen: 0,34; voor Turken: 0,37; voor Surinamers: 0,33 en voor Nederlanders: 0,46.

Tabel 2. Respondenten die misdrijven als 'heel erg' beoordelen (in %) ¹

(N=)	Marok. (180)	Turken (194)	Surin. (206)	Nederl. (203)	totaal (783)
stelen van iets kleins ^{***}	13	11	4	3	7
stelen van iets duurders ^{***}	14	22	13	6	14
inbreken/stelen uit een huis ^{***}	72	71	61	51	63
vechten met een ander ^{***}	11	14	5	4	9
met een mes aanvallen	69	65	60	55	62
slaan broertje/zusje ^{***}	32	39	27	21	29
slaan vrouw/echtgenote	67	65	70	66	67
gemiddeld ²	2,1	2,0	2,3	2,4	

¹ Chi-kwadraat toetsen voor de verschillen tussen groepen:

• p < 0,05

•• p < 0,01

••• p < 0,001

² F = 19,5; df = 3; p < 0,0001; hoge score: niet erg.

GEZIN

Uit tabel 3 blijkt dat in alle etnische groepen slecht functioneren in het gezin samengaat met meer delinquent gedrag. De multiple-correlatiecoëfficiënt van de zes factoren en de self-report delinquentie schommelt rond de 0,40. De duidelijkste samenhang tussen delinquentie en gezin is te zien bij de factoren 'directe controle' en 'ruzies'. Het belang van gezinsfactoren – en in het bijzonder van directe controle – is in overeenstemming met gegevens uit de literatuur (zie b.v. GLUECK en GLUECK, 1950; LOEBER en STOUTHAMER-LOEBER, 1986; PATTERSON, 1986; SNYDER en PATTERSON, 1987; FARRINGTON, 1989a en 1989b). Kennelijk is het van groot belang dat ouders weten wat hun kinderen doen en in staat zijn op deze bezigheden invloed uit te oefenen. Verder blijkt dat ook het veelvuldig voorkomen van lichamelijk geweld, een negatief oordeel over het gezin en het ontbreken van een goede affectieve band met de ouders samengaan met meer delinquent gedrag.

Opmerkelijk is dat één factor vrijwel niet samenhangt met delinquentie: het belang dat ouders aan de opleiding van hun kind stellen. Praktisch alle jongens geven op dat hun ouders een goede opleiding belangrijk of zeer belangrijk vinden. Hierin is geen onderscheid tussen autochtonen of allochtonen, of tussen jongens met en zonder criminele achtergrond. Het is een indicatie dat de etnische minderheden in Nederland wel degelijk het belang van een goede opleiding inzien. De waarde die ouders aan opleiding hechten is waarschijnlijk geen goede maat voor gezinsintegratie. Figuur 2 illustreert de gegevens uit tabel 3.¹²

Nagegaan is of de gezinsvariabelen onderling gerelateerd zijn en of deze relaties dezelfde zijn in elke van de vier etnische groepen. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn. Zo hangt b.v. het optreden van geweld binnen elke etnische groep samen

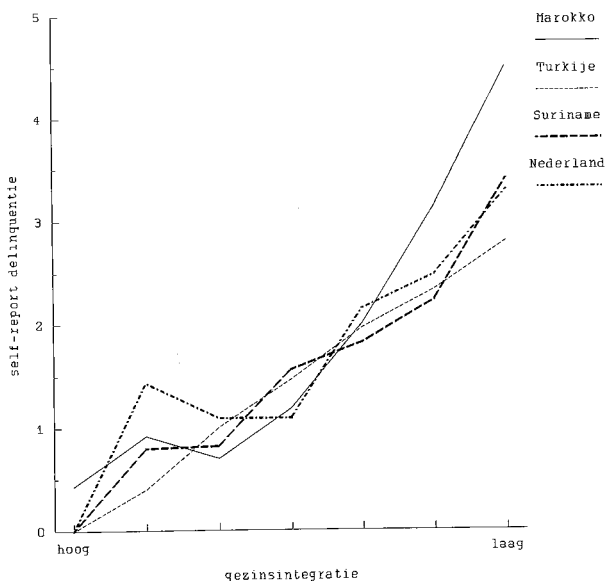
12. De gezinsintegratiemaat is de voorspelde score op basis van de vier regressie-analyses uit tabel 3.

Tabel 3. Self-report delinquentie en gezinsintegratie: correlaties en multiple correlaties (N)

(hoge score)	directe controle (weinig)	ruzies (veel)	slaan (zwak)	band ouders (weinig)	belang school (negatief)	oordeel gezin	R
Marokkanen	0,30*** (181)	0,16* (173)	0,17* (169)	0,18** (181)	-0,09 (182)	0,14* (181)	0,46*** (167)
Turken	0,15* (196)	0,23*** (195)	0,20** (192)	0,25*** (196)	-0,08 (196)	0,17** (196)	0,33*** (192)
Surinamers	0,22*** (204)	0,27*** (201)	0,15* (201)	0,17** (204)	-0,08 (204)	0,11 (204)	0,37*** (196)
Nederlanders	0,33*** (203)	0,28*** (200)	0,08 (184)	0,17** (203)	0,15* (204)	0,27*** (204)	0,44*** (184)
totaal	0,24*** (784)	0,28*** (769)	0,14*** (746)	0,19*** (784)	0,01 (348)	0,16*** (785)	0,37*** (739)

*p<0,05
 **p<0,01
 ***p<0,001

Figuur 2. Self-report delinquentie en gezinsintegratie

Afbeelding 1

met de frequentie van conflicten in het gezin, terwijl dit niet samenhangt met de directe controle. Dit suggereert dat geweld eerder voortkomt uit conflicten, frustraties en/of problemen dan uit inspanningen van ouders om toezicht uit te oefenen op hun kinderen. Deze gegevens ondersteunen de opvatting dat socialisatie-

processen in wezen op dezelfde wijze verlopen in de verschillende etnische groepen (zie JUNGER, 1991, voor een discussie hierover).

Uit tabel 2 blijkt dat Turkse en Marokkaanse jongens niet toleranter staan tegenover geweld binnen het gezin dan Nederlandse jongens. Bovendien zagen we hierboven dat in alle etnische groepen meer geweld binnen het gezin samengaat met meer delinquentie. Deze gegevens bieden geen steun aan de gedachte dat in Islamitische gezinnen geweld binnen het gezin tot op zeker hoogte 'normaal' wordt gevonden. Sommige auteurs hebben gepleit voor een tolerante houding t.a.v. het optreden van geweld in Turkse en Marokkaanse gezinnen omdat dit nu eenmaal zou horen bij het culturele patroon van die groepen. VAN DEN BERG-ELDERING (1981, p. 120) vraagt b.v., in het kader van de lijfstraffen, meer begrip vanuit de Nederlandse samenleving voor de eigen waarden en normen van Marokkaanse gezinnen. De gegevens uit dit onderzoek ondersteunen deze gedachtingang niet.

SCHOOL

Uit de literatuur blijkt dat de mate waarin kinderen op de school zijn geïntegreerd, gerelateerd is aan delinquent gedrag. Naarmate dit functioneren slechter is, komt zulk gedrag meer voor (HIRSCHI, 1969; RUTTER en GILLER, 1983; JUNGER-TAS, JUNGER en BARENDSE-HOORNWEG, 1985; WILSON en HERRNSTEIN, 1985; FARRINGTON, 1989a en 1989b). In dit onderzoek blijkt dat dit verband ook binnen elke etnische groep duidelijk aantoonbaar is. Tabel 4 geeft de correlaties en multiple correlaties met self-report delinquentie weer. Vooral de mate waarin de jongens conflicten hebben op school, is sterk gerelateerd aan het voorkomen van delinquentie.

Figuur 3 illustreert de resultaten van tabel 4. In deze grafiek is de integratie binnen de school uitgezet tegen de self-report delinquentie.¹³ De groepen met de hoogste schoolintegratie melden gemiddeld minder dan één delict, terwijl de groepen met de laagste schoolintegratie gemiddeld drie of meer delicten opgeven.

VRIJE TIJD

Verschillende onderzoeksresultaten onderstrepen het belang van de vrijetijdsactiviteiten voor het delinquente gedrag (zie b.v. JUNGER-TAS, 1983, KRUISSINK, 1988; HAUBER, TOORNVLIET en WILLEMSE, 1987; RILEY, 1987). De wijze waarop kinderen hun vrije tijd besteden is een indicatie voor de mate waarin zij zich gebonden voelen aan de conventionele samenleving en waarin zij waarde hechten aan de eisen die hun ouders en andere voor hen belangrijke personen (*significant others*) aan hen stellen.

De correlaties tussen de drie vrijetijdsindexen en self-report delinquentie zijn vrij hoog (tabel 5). Ze schommelen tussen de 0,17 en 0,45. Ook het drinken van alcohol is gerelateerd aan het voorkomen van delinquentie. Alleen onder Marokkanen is deze relatie zwakker bij 'drinken vrienden' en afwezig bij 'drinken respondent'. Dit is dan ook de groep waar alcohol het minst gedronken wordt. Jon-

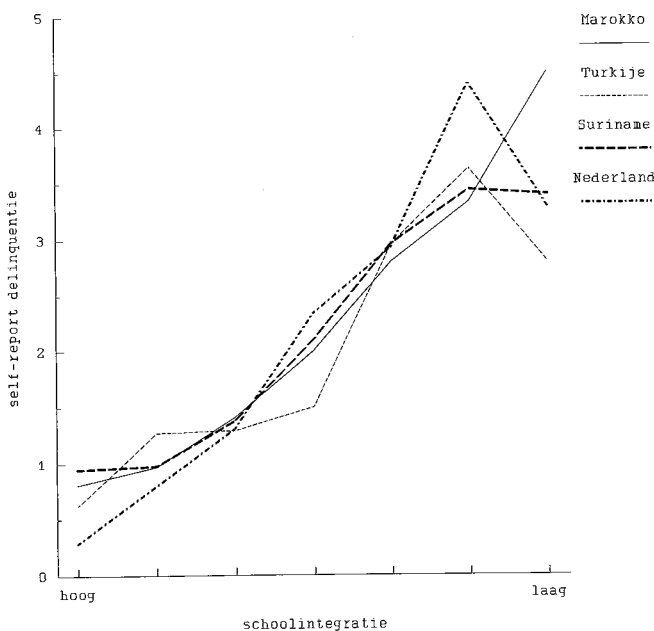
13. De schoolintegratiemaat is de voorspelde score op basis van de vier regressie-analyses uit tabel 4.

Tabel 4. Self-report delinquentie en schoolintegratie; correlaties en multiple correlaties met en zonder 'van school gestuurd' (N)

(hoge score)	conflicten (veel)	betrokkenh. (gering)	prestaties (slecht)	weegst. (vaak)	R
Marokkanen	0,35 ^{***} (182)	0,05 (182)	0,09 (165)	0,31 ^{***} (180)	0,44 ^{***} (163)
Turken	0,23 ^{***} (193)	0,14 [*] (196)	0,39 ^{***} (186)	0,06 (196)	0,44 ^{***} (183)
Surinamers	0,39 ^{***} (205)	0,21 [*] (206)	0,15 [*] (199)	0,09 (206)	0,42 ^{***} (198)
Nederlanders	0,46 ^{***} (200)	0,27 ^{***} (203)	0,30 ^{***} (201)	0,28 ^{***} (202)	0,51 ^{***} (194)

* p < 0,05
 ** p < 0,01
 *** p < 0,001

Figuur 3. Self-report delinquentie en schoolintegratie

gens die veel buitenshuis zijn, veel naar discotheken, cafés, buurthuizen e.d. gaan, niet graag thuis zijn maar met vrienden willen optrekken of op straat rondhangen en die veel drinken (of waarvan de vrienden/kennissenkring veel drinken), geven meer delicten op en komen vaker in aanraking met de politie dan jongens bij wie dit niet het geval is.

Voor het beleid kan het van belang zijn of het uitgaan in discotheken, cafés, het rondhangen in stationshallen e.d. sterker gerelateerd is aan delinquentie als het bezoeken van jeugdhuisen, waar enige mate van toezicht aanwezig is. Dit blijkt echter niet het geval te zijn. Het bezoeken van discotheken heeft de sterkste relatie met delinquent gedrag ($r=0,30$ of hoger), gevolgd door het bezoeken van buurthuizen/jongerencafés (r tussen $0,14$ en $0,27$). In het algemeen lijkt het erop dat buurthuizen er niet in slagen jongens te weerhouden van delinquentie (zie ook POLDER en VAN VLAARDINGEN, 1982, p. 71 en POLDER, 1992, p. 19).

Het verband tussen vrijetijdsbesteding en criminaliteit geldt voor iedere etnische groep. Figuur 4 illustreert deze resultaten.¹⁴

Er zijn multiple correlaties bekend voor de vier groepen van variabelen samen (waarden, gezin, school en vrije tijd). De multiple correlaties voor de afzonderlijke groepen wijken niet veel van elkaar af: Turken: $0,61$; Marokkanen: $0,67$; Surinamers: $0,67$; Nederlanders: $0,70$. Deze correlaties zijn relatief hoog. De sociale controle theorie lijkt delinquentie in elke etnische groep vrij goed te kunnen voorspellen. Bovendien is die voorspelling globaal even sterk voor de vier afzonderlijke etnische groepen.

Tabel 5. *Self-report criminaliteit en vrijetijdsbesteding: correlaties en multiple correlaties¹ (N)*

	oriëntatie buitenshuis	plaats buitenshuis	frequentie vrienden	drinken zelf	drinken	R
(hoge score)	(straat/ buurhuis)	(disco's/ cafés)	(hoog)	(veel)	(veel)	
Marokkanen	0,17** (182)	0,33*** (179)	0,28*** (181)	0,16* (136)	0,06 (137)	0,39*** (172)
Turken	0,22*** (196)	0,26*** (190)	0,22*** (195)	0,27*** (141)	0,15* (144)	0,38*** (182)
Surinamers	0,28*** (206)	0,44*** (202)	0,32*** (206)	0,38*** (287)	0,21** (188)	0,54*** (194)
Nederlanders	0,40*** (204)	0,45*** (202)	0,27*** (204)	0,28*** (161)	0,25** (164)	0,54*** (190)

¹ In de twee variabelen die betrekking hebben op drinken, zijn bij het berekenen van de multiple correlaties de jongens die nooit uitgaan als 0 (niet drinken) gecodeerd.

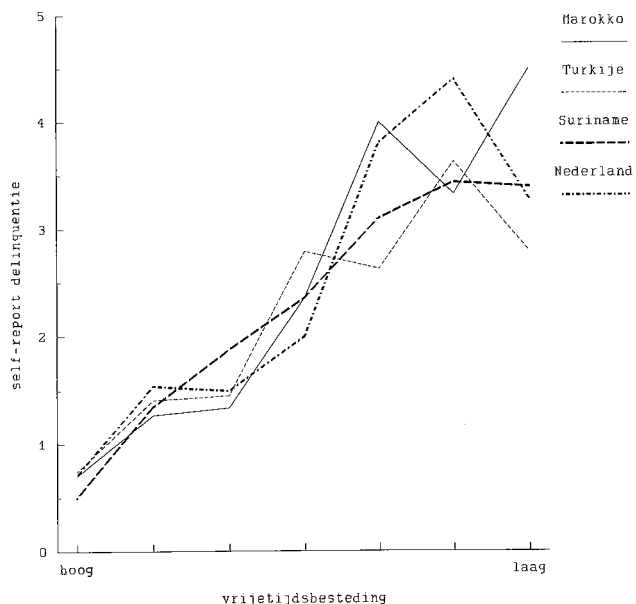
* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

*** $p < 0,001$

14. De maat voor vrijetijdsbesteding is de voorspelde score op basis van de vier regressieanalyses uit tabel 5.

Figuur 4. Vrijtijdsbesteding en delinquentie

Samenvattend: uit eerder onderzoek bleek dat de mate waarin jongeren goed functioneren in het gezin, op school en in hun vrije tijd en de mate waarin zij zich gebonden voelen aan conventionele waarden samenhangt met hun betrokkenheid bij delinquent gedrag. Uit dit onderzoek blijkt dat dit niet anders is voor jongens uit etnische minderheidsgroepen. De resultaten voor de vier groepen vertonen wat dit betreft een grote overeenstemming.

Traditionalisme, migratie en cultuurverschillen

Traditionalisme, cultuurverschillen en migratie kunnen volgens de literatuur op verscheidene manieren samenhangen met delinquent gedrag:

1. het is b.v. mogelijk dat de allochtone jongeren zich in Nederland sterk aangetrokken voelen tot de Nederlandse cultuur ('verwesteren'). Hierdoor wordt de band met hun eigen cultuur losser en kunnen conflicten ontstaan met de ouders. Als gevolg hiervan zou dan delinquentie ontstaan (zie b.v. WERDMÖLDER, 1985).

2. ook zou migratie op zichzelf zo destabiliserend kunnen werken dat dit delinquentie tot gevolg heeft;

3. ten slotte hebben sommige auteurs geargumenteed dat het leven 'tussen twee culturen' tot deviant gedrag kan leiden. Volgens TENNEKENS (1989) ontstaan problemen doordat beide culturen verschillende eisen stellen. De jongeren ervaren als gevolg hiervan een zekere spanning: culturele dissonantie. Hieruit zou een zekere normloosheid kunnen voortkomen die tot delinquent gedrag leidt. In het onderzoek is geprobeerd hierover informatie te vergaren ten einde de plausibiliteit van deze benaderingen te onderzoeken. Die informatie is enigszins be-

perkt, om praktische redenen moest een keuze worden gemaakt uit het brede spectrum van mogelijke aspecten van dit onderwerp.

TRADITIONELE WAARDEN

De band van het gezin met *traditionele waarden* is op verschillende manieren ge-operationaliseerd.

Godsdienstigheid van het gezin

Deze index meet de frequentie van het kerkbezoek, het bidden en het naleven van godsdienstige voorschriften, bijvoorbeeld tijdens de ramadan.¹⁵

Rol van de vrouw. Deze index is samengesteld uit de antwoorden op vragen over:

1. de opvatting dat meisjes naar school moeten gaan dan wel in het huishouden moeten helpen;
2. de opvatting dat meisjes moeten kunnen uitgaan met een vriendje als ze dat zelf willen;
3. wie boodschappen doet: vader of moeder.

De achtergrond van deze laatste vraag is dat in zeer traditionele islamitische landen de man de boodschappen doet omdat de vrouw niet alleen buiten behoort te komen.

Gezinsomvang. Ten slotte zou een groot kindertal kunnen wijzen op een traditionele instelling van het gezin. Daarom is een vraag opgenomen over het aantal kinderen.

MIGRATIE

Migratie brengt het risico met zich mee van een slechte aanpassing in het gastland. Dit zou de kans op delinquentie kunnen vergroten. Verschillende interviewvragen hebben betrekking op de mate waarin migranten problemen kunnen ondervinden in ons land: taalproblemen, het ontbreken van activiteiten in gezinsverband, angst om te worden teruggestuurd en het georiënteerd blijven op het land van oorsprong.

Nederlandse taal. Aan de allochtone jongens zijn verschillende vragen gesteld naar het gebruik van de Nederlandse taal. Tevens is gevraagd naar het belang dat hun ouders hechten aan de kennis van de Nederlandse taal.

Gezinsactiviteiten. Gevraagd is hoe vaak de respondent samen met zijn ouders activiteiten onderneemt, zoals b.v. familiefeesten, sport en vakantie.

Angst voor terugsturen. Aan de allochtone respondenten is gevraagd of zij bang zijn dat (1) hun ouders of (2) de politie hen uit Nederland zouden terugsturen naar het land van oorsprong.

Voor elk van deze onderwerpen is een index samengesteld.

---

15. Het uitgangspunt van het onderzoek is dat een vraag over b.v. de frequentie van het kerkbezoek of het bidden voor leden van elke religieuze groepering dezelfde betekenis hebben. Er zijn echter een aantal vragen die alleen op moslims betrekking hebben, zoals b.v. over het naleven van voedselvoorschriften tijdens de ramadan. Voor de houding t.o.v. de positie van vrouwen geldt een gelijksoortige redenering. Deze indexen zijn daarom ook berekend zonder de vragen die alleen voor bepaalde groepen relevant zijn. De beide varianten leveren globaal dezelfde resultaten.

Oriëntatie op het buitenland. Het gaat hier om afzonderlijke vragen¹⁶ die betrekking hebben op de oriëntatie op het land van oorsprong: nationaliteit van de vrienden van de ouders, frequentie van het bezoeken van het land van oorsprong, verwachting over vijf jaar in Nederland te wonen en sparen voor de terugkeer.

ANALYSE VAN DE ANTWOORDEN

Uit de analyse van de antwoorden blijkt dat de verschillende aspecten van migratie en traditionalisme ongerelateerd zijn aan delinquent gedrag (self-report of geregistreerd) op één uitzondering na: godsdienstigheid. In het kort kunnen de resultaten als volgt samengevat worden.

Traditionalisme. De mate waarin respondenten traditionele opvattingen hebben over de rol van de vrouw, is niet gerelateerd aan delinquentie. Ook het kindertal houdt geen verband met delinquentie, behalve onder de Nederlandse jongens. Hier is het kindertal wel gerelateerd aan het hebben van geregistreerde contacten met de politie: jongens uit grote gezinnen komen vaker met justitie in aanraking dan jongens uit kleine gezinnen.

Zoals vermeld is godsdienstigheid gerelateerd aan delinquentie. De relatie is echter niet zeer sterk (r schommelt rond $-0,20$) en wordt gevonden onder Marokkaanse, Surinaamse en Nederlandse respondenten, maar niet onder Turkse respondenten. Godsdienstige jongens plegen wat minder vaak misdrijven dan niet-godsdienstige jongens.

Het is denkbaar dat godsdienstigheid samenhangt met het functioneren van het gezin; godsdienstigheid is hier ook duidelijk gemeten voor het gehele gezin. Op deze wijze zou de relatie met delinquentie kunnen worden verklaard. Dit blijkt echter niet het geval te zijn: naast de gezinsvariabelen behoudt godsdienstigheid de matige verklarende waarde voor delinquentie (zie ook JUNGER en POLDER, 1990).

Migratie. De indexen die betrekking hebben op de situatie van de migrant (kennis en gebruik van de Nederlandse taal, aantal activiteiten dat het gezin onderneemt en angst om te worden teruggestuurd) hangen geen van alle samen met delinquent gedrag. Er is evenmin een relatie tussen delinquentie en de afzonderlijke variabelen (frequentie contacten met vrienden/familie). De vragen die betrekking hebben op de oriëntatie op het land van oorsprong hangen in het algemeen evenmin samen met delinquent gedrag.¹⁷ Uit de literatuur blijkt dat migratie soms wel tot sociale en/of psychische problemen kan leiden. VERKUYTEN, MASSON en DE JONG (1984) concluderen b.v. in hun onderzoek dat – hoewel het merendeel (60%) van de allochtone jongeren geen bijzondere sociale en emotionele problemen heeft – bij drie groepen jongens zulke problemen wel voorkomen: een groep jongens die hier pas kort is (drie jaar of minder), jongeren die emigreerden toen zij 10-11 jaar oud waren en jongeren die werkloos zijn. Het lijkt evenwel aannemelijk dat ook bij Nederlanders werkloze jongeren meer sociale en emotio-

16. Uit principale componenten analyse blijkt dat deze vragen verschillende dimensies vertegenwoordigen. Daarom zijn ze niet samengevoegd tot één index.

17. Er is één correlatie statistisch significant. Echter, op grond van het toeval kan dit worden verwacht bij 24 correlaties met $p < 0,05$.

nele problemen hebben dan werkende jongeren, zodat het de vraag is of de problemen bij deze laatste groep een direct gevolg van de migratie zijn.

Samenvattend, hierboven werden twee mogelijke relaties tussen traditionalisme en criminaliteit beschreven. De eerste mogelijkheid is dat het verlies van de traditionele waarden van de eigen cultuur negatieve effecten heeft op de jongens uit etnische minderheden. Dit zou tot hogere criminaliteitscijfers leiden. De tweede mogelijkheid is dat minder traditionele gezinnen beter gewapend zijn om in onze moderne Westerse samenleving te functioneren. Hierdoor zou bij respondenten uit minder traditionele gezinnen minder kans op delinquentie zijn. Voor geen van beide veronderstellingen wordt in dit onderzoek steun gevonden. Verder werd geen relatie gevonden tussen criminaliteit en een aantal aspecten van de aanpassing in het gastland.

CULTURELE DISSONANTIE

Onderzocht is in hoeverre de jongens in een positie zitten waar zij tegenstrijdige eisen uit hun omgeving kunnen ervaren. Het gaat om jongeren die enerzijds goed functioneren in de Nederlandse samenleving (op school) en anderzijds uit een zeer traditioneel gezin komen. Deze jongens zouden, volgens de culturele dissonantie theorie, een grotere kans op delinquentie hebben. Uit de onderzoeksgegevens blijkt echter dat dit niet het geval is. Jongens die op school goed functioneren hebben een geringe kans op delinquent gedrag, ongeacht of zij nu wel of niet uit een zeer traditioneel gezin komen.¹⁸

Al met al kon in dit onderzoek geen enkele relatie worden gevonden tussen verschillende aspecten van de migratie en verandering van cultuur enerzijds en delinquent gedrag anderzijds. Er is echter slechts over een aantal van dergelijke problemen informatie verzameld; verder onderzoek naar de relatie tussen migratie en delinquentie blijft van belang. Wel kan worden opgemerkt dat sommige etnische minderheidsgroepen, zoals Chinezen en Japanners, in verschillende Westerse landen ondanks de aanwezige culturele verschillen lagere of gelijke criminaliteitscijfers hebben dan autochtonen (zie b.v. JUNGER en ZEILSTRA, 1989, p. 29). Ook blijkt dat de Chinese kinderen, die net als veel Turkse en Marokkaanse kinderen in het kader van de gezinshereniging in de jaren zeventig naar Nederland kwamen, op school goed functioneren. Op de onderdelen rekenen en informatieverwerking van de CITO-toets scoren zij nagenoeg even goed als de Nederlandse kinderen, terwijl ze toch een zekere taalachterstand hebben (PIEKE, 1989). De migratie heeft op deze kinderen blijkbaar minder vat gehad. Ook de studieresultaten van de Vietnamezen in de VS zijn in vergelijking met de gemiddelde Amerikaanse leerling uitzonderlijk goed. Uit onderzoek lijkt naar voren te komen dat de kwaliteit van het gezinsleven hier een grote bijdrage aan levert (CAPLAN, CHOY en WHITMORE, 1992). De kwalijke effecten van migratie op delinquent gedrag hoeven dus in ieder geval niet altijd op te treden en de wijze waarop het gezin in het gastland functioneert lijkt hierbij een centrale rol te spelen.

---

18. Dit is onderzocht d.m.v. variantie-analyse, zie JUNGER, 1990, p. 81-82.

Discussie

De belangrijkste en tevens 'simpele' conclusie van dit onderzoek is dat er geen grote verschillen bestaan tussen etnische groepen wat betreft de aard van de factoren die samenhangen met delinquentie. Voor alle jongens – ongeacht hun etnische achtergrond – is de band met conventionele waarden, het functioneren in hun gezin, op school en in hun vrije tijd van groot belang. Als zij op deze terreinen slecht functioneren, dan neemt de kans op delinquentie toe. Dit resultaat ondersteunt de sociale controle theorie, zoals geformuleerd door HIRSCHI (1969).

Volgens MERTON (1967) zullen mensen bij wie de legale wegen geblokkeerd zijn, hun toevlucht nemen tot criminaliteit als een alternatieve wijze om succes te bereiken. Als gevolg hiervan zou men een relatie verwachten tussen sociaal-economische status (SES) van de vader en delinquentie. Er blijken echter nauwelijks relaties te bestaan tussen SES en werkloosheid enerzijds en delinquentie anderzijds. Deze gegevens wijken niet af van resultaten in de literatuur.

Opvattingen waarin de nadruk wordt gelegd op verschillen tussen migranten en autochtone Nederlanders als oorzaak voor delinquentie konden ook niet worden bevestigd. Er zijn in het geheel geen relaties gevonden tussen verschillende aspecten van traditionalisme en van de situatie van de migrant aan de ene kant en delinquent gedrag aan de andere kant.

De vraag rijst of de sociale controle theorie niet alleen verschillen binnen, maar ook tussen de etnische groepen kan verklaren. Indien de theorie opgaat voor elke etnische groep als verklaring voor delinquent gedrag, zouden de allochtone groepen in Nederland een minder sterke band moeten hebben met het gezin en met de school en een minder conventionele vrijetijdsbesteding hebben. Informatie hierover kon niet worden verkregen uit dit onderzoek (meer hierover staat in JUNGER en ZEILSTRA, 1989; JUNGER, 1990; JUNGER en POLDER, 1991). Indirecte ondersteuning voor deze stelling uit de literatuur is er wel.

Wat betreft de gezinssituatie blijken er inderdaad aanwijzingen te zijn dat de Marokkaanse en de Turkse ouders minder strikt zijn in de supervisie van hun kinderen dan Nederlandse ouders. Een aantal kleinschalige studies vermeldt dat Marokkaanse en Turkse kinderen veel tijd buitenshuis doorbrengen en dat Marokkaanse en Turkse vaders eveneens vaak buitenshuis zijn, waardoor zij minder gemakkelijk toezicht kunnen houden op hun kinderen (zie b.v. VAN DEN BERG-ELDERING, 1981).

JUNGER en STEEHOUWER (1991) deden onderzoek naar verkeersongevallen bij kinderen uit etnische minderheden. Kinderen die bij een verkeersongeval betrokken zijn, bevinden zich – uiteraard – op de openbare weg. Uit de literatuur blijkt dat de kans op een verkeersongeval samenhangt met de mate van toezicht die ouders op hun kinderen uitoefenen (JUNGER, ter perse). Het aantal verkeersongevallen levert derhalve een ruwe indicatie op voor de mate waarin ouders toezicht houden op hun kinderen. JUNGER en STEEHOUWER (1991) vonden dat Marokkaanse en Turkse kinderen vaker bij een verkeersongeval betrokken zijn dan Nederlandse kinderen. Marokkaanse en Turkse kinderen brengen vermoedelijk meer tijd op straat door dan Nederlandse kinderen. Al met al lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat de supervisie op het gedrag van kinderen wat geringer is in Turkse en Marokkaanse gezinnen dan in Nederlandse gezinnen. Marokkaanse en Turkse jongens lijken meer bewegingsvrijheid te hebben en ervaren vermoedelijk

minder controle op hun activiteiten dan Nederlandse jongens. Omdat supervisie door de ouders en de tijd die buitenshuis wordt doorgebracht beide sterk samenhangen met delinquentie, ligt hierin waarschijnlijk een gedeelte van de verklaring voor de grotere betrokkenheid bij criminaliteit van Marokkaanse en Turkse jongens. Helaas is m.b.t. dit terrein weinig informatie over Surinaamse gezinnen beschikbaar.

De wijze waarop kinderen uit de diverse etnische groepen op school functioneren, draagt vermoedelijk ook bij tot de geconstateerde verschillen in delinquent gedrag. Uit de literatuur blijkt dat kinderen uit etnische minderheden minder goed functioneren op school. Zij hebben wat slechtere schoolresultaten, zij spijbelen vaker en zij scoren lager op sociaal gedrag in de klas. Verschillende factoren dragen waarschijnlijk bij tot de relatief matige schoolprestaties van de kinderen uit etnische minderheden, zoals de beperkte kennis van het Nederlands en factoren binnen het gezin. Het opleidingsniveau van de ouders hangt samen met de schoolresultaten van hun kinderen. Een laag opleidingsniveau van de ouders gaat in iedere etnische groep samen met lagere prestaties op school van de kinderen (TESSER e.a., 1989). Dit zou een verklaring kunnen leveren voor het wat hogere delinquentieniveau van Marokkaanse jongeren t.a.v. de Turkse jongens. Aangezien Marokkaanse vaders een lager opleidingsniveau hebben dan Turkse vaders zou dit, via het negatief beïnvloeden van het functioneren op school, de kans op delinquent gedrag kunnen verhogen. Dit veronderstelt wel dat het volgen van een opleiding een lange-termijn effect heeft op de socialisatie-technieken die ouders later bij hun eigen kinderen toepassen (zie b.v. VAN ESCH, 1983; PENNIX, 1988).

Hoewel het huidige onderzoek in het algemeen tot de conclusie komt dat jongens van sommige etnische minderheden vaker crimineel gedrag vertonen dan vergelijkbare Nederlandse jongens, heeft het iets geruststellends dat de gevonden oorzaken voor delinquentie globaal dezelfde zijn, ongeacht de etnische achtergrond en de culturele verschillen. De resultaten uit het huidige onderzoek zijn uitvoerig in de Nederlandse pers besproken, waarbij overhitte discussies rond de positie van alloctonen als zodanig over het algemeen achterwege zijn gebleven. De discussie over de 'migrantenproblematiek' is voornamelijk zakelijk gebleven. In Nederland is – tot nu toe in ieder geval – ook nauwelijks steun voor rechts-extremistische partijen. Dit laat volgens ons zien dat het onnodig en onverstandig is om vormen van (zelf)censuur toe te passen bij het onderzoeken en publiceren van informatie over criminaliteit onder alloctonen. Het ontbreken van gegevens hierover maakt een zakelijke discussie immers onmogelijk. Ten slotte, ook als de betrokkenheid van alloctonen bij criminaliteit relatief groot, het merendeel van de misdrijven wordt toch gepleegd door autoctonen. Het is dan ook onzin om de groei van de criminaliteit sinds de jaren vijftig vooral toe te schrijven aan alloctonen. Meer onderzoek over deze problematiek in België lijkt ons zeer de moeite waard (zie b.v. HEBBERECHT, 1991).

Bibliografie

- BERG-ELDERING, L. VAN DEN (1981), *Marokkaanse gezinnen in Nederland*, Alphen a/d Rijn, Samsom.
- CAPLAN, N., CHOY, M.H., WHITMORE, J.K. (1992), 'Indochinese refugee families and academic achievement', *Scientific American*, Vol. 266, nr. 2, 18-24.
- ESCH, W., VAN (1983), *Toetsprestaties en doorstroom adviezen van allochtone leerlingen in de zesde klas van de lagere school*, Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie.
- FARRINGTON, D.P. (1989a), 'Early predictors of adolescence and adult violence', *Violence and Victims*, Vol. 4, 79-100.
- FARRINGTON, D.P. (1989b), *Implications of criminal research for the prevention of offending: paper presented at the British Criminology Conference*, Bristol.
- GERHOLM, T. and LITHAM, Y.G. (1988), 'The institutionalisation of Islam in the Netherlands, 1961-1986 (Introduction)', in GERHOLM, T. and LITHAM, Y.G. (eds.), *The New Islamic presence in Western Europe*, London, Mansell Publishing Limited.
- GLUECK, S. and GLUECK, E. (1950), *Unraveling Juvenile Delinquency*, Harvard University Press.
- GOTTFREDSON, M. and HIRSCHI, T. (1990), *A general theory of crime*, Stanford, Stanford University Press.
- HAUBER, A.R., TOORNVLIET, L.G. en WILLEMSE, H.M. (1987), 'De relatie spijbelen-criminaliteit nader bezien', *Justitiële Verkenningen*, 13, 41-63.
- HEBBERECHT, P., 'Migranten en criminaliteit; Kanttekeningen bij de rapporten van het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenbeleid', *Panopticon*, 12, nr. 3, 1991.
- HIRSCHI, T. (1969), *Causes of delinquency*, Berkeley, University of California Press.
- JUNGER, M. (1988), 'Racial Discrimination in the Netherlands', *Sociology and Social Research*, 72, 211-216.
- JUNGER, M. (1990), *Delinquency and ethnicity. An investigation on social factors relating to delinquency among Moroccan, Turkish, Surinamese and Dutch boys*, Kluwer Law and Taxation.
- JUNGER, M. (1991), 'De sociale controle theorie toegepast op jongens uit etnische minderheden', *Tijdschrift voor Criminologie*, 33, nr. 2, 115-129.
- JUNGER, M. en POLDER, W. (1990), 'Godsdienst en criminaliteit', *Justitiële Verkenningen*, 16, 44-67.
- JUNGER, M. en POLDER, W. (1991), *Delinquent gedrag bij jongens uit etnische minderheden, achtergronden, II.*, Arnhem, Gouda Quint, WODC nr. 107.
- JUNGER, M. en POLDER, W. (1992), 'Some explanations of crime among four ethnic groups in the Netherlands', *Journal of Quantitative Criminology*, 8, nr. 1, 51-78.
- JUNGER, M. (ter perse), 'Accidents and Crime', in HIRSCHI en GOTTFREDSON, *The generality of Deviance*.
- JUNGER, M. en STEEHOUWER (1991), 'Verkeersongevallen bij kinderen uit etnische minderheden', *Migrantenstudies*, 7, nr. 2, 15-29.
- JUNGER, M. en ZEILSTRA, M. (1989), *Deviant gedrag en slachtofferschap onder jongens uit etnische minderheden*, Arnhem, Gouda Quint, WODC, nr. 90.
- JUNGER-TAS, J. (1983), *Jeugd en delinquentie: achtergronden en justitiële reactie*, Den Haag, Staatsuitgeverij, 1983, WODC, nr. 42.
- JUNGER-TAS, J., JUNGER, M. en BARENDSE-HOORNWEG, E. (1985), *Jeugd en delinquentie II: de invloed van het justitieel ingrijpen*, Den Haag, Staatsuitgeverij, 1985, WODC, nr. 63.
- KORNHAUSER, R.R. (1978), *Social sources of delinquency: an appraisal of analytic models*, Chicago, University of Chicago Press.

- KRUISSINK, M. (1988), 'Van padvinderij tot pretpark, van vechtsport tot volleybal; enkele cijfers over jeugdcriminaliteit in relatie tot vrijetijdsbesteding', *Justitiële Verkenningen*, 14, 66-85.
- LARZELERE, Robert E. and PATTERSON, Gerald R. (1990), 'Parental management: mediator of the effect of socio-economic status on early delinquency', *Criminology*, 28, No. 2, 301-324.
- LOEBER, R. and STOUTHAMER-LOEBER, M. (1986), 'Family factors as correlates and predictors of delinquency', in TONRY, M. en MORRIS, N. (eds.), *Crime and justice, an annual review of research*, Chicago, University of Chicago Press, Vol. 7.
- NIDI (1991), *Buitenlanders in Nederland*, DEMOS jrg. 7, nr. 1, 1-4.
- PATTERSON, G.R. (1986), 'Performance models for antisocial boys', *American psychologist*, 41, 432-444.
- PENNINX, R. (1988), *Minderheidsvorming en emancipatie. Balans en kennisverwerking ten aanzien van immigranten en woonwagenbewoners*.
- PIEKE, F.N. (1989), 'Chinezen in het Nederlandse onderwijs', *Migrantenstudies*, Vol. 5, pp. 2-17, Alphen a/d Rijn, Samsom.
- POLDER, W. en VAN VLAARDINGEN, F.J.C. (1992), *Preventiestrategieën in de praktijk. Een meta-evaluatie van criminaliteitspreventieprojecten*, Arnhem, Gouda Quint.
- POLDER, W. (1992), 'Vijf jaar criminaliteitspreventie. Een evaluatie van experimenteel beleid', *Justitiële Verkenningen*, jrg. 18, nr. 2, 8-34.
- RILEY, D. (1987), 'Time and crime: the link between teenager lifestyle and delinquency', *Journal of Quantitative Criminology*, 3, 339-354.
- RUTTER, M. and GILLER, H. (1983), *Juvenile delinquency, trends and perspectives*, Harmondsworth, Penguin Books.
- SARNECKI, J. (1985), *Predicting social maladjustment. Stockholm boys growing up. I*, Stockholm, National Council for Crime Prevention.
- SNYDER, J. and PATTERSON, G. (1987), 'Family interaction and delinquent behaviour', in QUAY, H.C. (ed.), *Handbook of Juvenile delinquency*, New York, John Wiley & Sons.
- TESSER, P., VAN DER WERF, P., MULDER, L. en WEIDE, M. (1989), *De beginfase van het voorrangbeleid in het basisonderwijs: verslag van een oriënterend onderzoek*, Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie/Groningen RION, Instituut voor Onderwijsonderzoek.
- TENNEKES, J. (1989), 'Buitenlandse jongeren en cultuurconflict', *Migrantenstudies*, 5, 24-40.
- VERKUYTEN, M., MASSON, C. en DE JONG, W. (1984), *Hebben allochtone jongeren problemen?*, Rotterdam, Mededelingen van het Juridisch Instituut van de Erasmus Universiteit, 1984.
- WELLFORD, C. (1975), 'Labelling theory and criminology: an assessment', *Social Problems*, 22, 332-345.
- WERDMÖLDER, H. (1985), 'Randgroepvorming: Marginalisering en etnitisering onder Marokkaanse jongeren', *Mens en maatschappij*, 60, 142-161.
- WILSON, J.Q. and HERRNSTEIN, R.J. (1985), *Crime and human nature*, New York, Simon and Schuster.

Bijlage

1. AFHANKELIJKE VARIABELEN (SELF-REPORT GEGEVENS)

Vermogensmisdrijven

Zwartrijden

Winkeldiefstal:

- Diefstal van iets kleins, minder dan f 10
- Diefstal f 10 – f 100
- Diefstal f 100 of meer

Diefstal op school

Diefstal uit auto

Joy-riding

Heling

Diefstal fiets/brommer

Diefstal thuis

Verkoop drugs

Agressie tegen personen

Bedreiging met wapen

Iemand zelf geslagen

Wapen dragen

Aanranding

Vernieling

Vernieling thuis: expres iets kapot maken, thuis

Weglopen van huis

Spijbelen

2. INDEXEN WAARNAAR WORDT VERWEZEN IN FIGUUR 1

Gezin

Toezicht. Deze index heeft betrekking op de mate van supervisie die de ouders uitoefenen. Het gaat er bijvoorbeeld om of ouders aangeven wanneer hun zoon thuis moet zijn en of zij controleren of hij zijn huiswerk af heeft.

Ruzies. Deze index geeft aan of er veel ruzies zijn in het gezin en of de respondent vaak ruzies heeft met zijn vader en zijn moeder.

Slaan. Het gaat hierbij om de mate waarin geweld voorkomt in het gezin.

Affectieve band met de ouders. Hierbij gaat het om de vertrouwelijkheid met de ouders.

Belang van school. Deze index is gebaseerd op twee vragen over het belang dat ouders aan scholing hechten. Het gaat hier om de betrokkenheid van de ouders met een van de conventionele doelstellingen van de samenleving.

Oordeel over het gezin. Deze index is samengesteld uit vijf vragen die te maken hebben met de waardering met betrekking tot het gezinsleven.

School

Conflicten. Deze index bestaat uit drie vragen over het aantal conflicten dat de leerling heeft met zijn leraren. Deze index geeft een indicatie van de mate waarin leerlingen een goede affectieve band hebben met hun leraren.

Betrokkenheid. Betrokkenheid is gemeten door vier vragen te stellen over het enthousiasme van de leerling voor de school en het belang dat hij hecht aan het oordeel van leraren en het behalen van goede cijfers.

Schoolprestaties. Hierover zijn twee vragen gesteld. Eén vraag over het aantal malen double-ren op school en een vraag over het aantal onvoldoendes. Deze twee vragen zijn samengevoegd in één index. De schoolprestaties geven aan in hoeverre leerlingen goed functioneren op school.

Spijbelen. Aan de jongens is gevraagd hoe vaak ze van school wegblijven.

Van school gestuurd. De jongens hebben opgegeven of ze wel eens van school gestuurd zijn of geschorst en zo ja, hoe vaak.

Vrije tijd

Frequentie vrije tijd. Het gaat hier om de vraag in welke mate respondenten hun vrije tijd buitenshuis doorbrengen.

Plaats vrije tijd. Deze index meet hoe vaak de ondervraagde jongens bepaalde plaatsen bezoeken waar betrekkelijk weinig toezicht is. Er is gevraagd hoe vaak zij naar discotheken, cafés, koffie/theehuizen, buurthuizen en jongerencafés, snackbars gaan; of ze vaak naar de stationshal gaan of wat rondlopen in de stad. De antwoorden op deze vragen hangen onderling samen.

Oriëntatie. Het gaat hier om de vraag in hoeverre jongens georiënteerd zijn op activiteiten buiten het gezin. Uit de vraag naar de favoriete verblijfplaats blijkt dat sommige jongens graag thuis zijn. Andere jongens vermelden dat zij graag op straat zijn of in een buurthuis, dat zij graag uitgaan in groepen, dat zij zich met vrienden willen amuseren en dat zij thuis niets te doen hebben. Ook hier hangen de antwoorden onderling samen. Jongens die graag met vrienden uitgaan en/of op straat rondhangen, vinden het thuis vaak minder prettig.

Alcoholische dranken. Er zijn twee vragen over het gebruik van alcoholische dranken gesteld. Deze zijn niet in een index opgenomen omdat niet alle respondenten uitgaan (16% nooit) en onder etnische minderheden relatief weinig gedrongen wordt (zie paragraaf 6.3). Allereerst is gevraagd of de vrienden/kennissen veel alcohol drinken tijdens het uitgaan, daarna of de respondent zelf drinkt.

Waarden: index gebaseerd op de vragen 'hoe erg vind je ...':

- het stelen van iets kleins (b.v. pen of schrift);
- het stelen van iets duurders (b.v. een trui);
- inbreken/stelen van dingen uit een huis;
- het vechten met een ander (zonder wapens en messen);
- met een mes aanvallen van een persoon;
- het slaan van een broertje/zusje;
- het slaan van je vrouw/echtgenote (zo hard dat ze misschien wel naar het ziekenhuis moet).